

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๒

หลงกลวงของกิเลส

ฉิบหายหมด คนหมดศาสนาในหัวใจ มีแต่บาปแต่กรรมเต็มหัวใจ มีตหนาสา โหด มีตหนาแล้วยังไม่แล้วยังสาโหดอีก โหดร้ายทารุณ คนหนาเรธาตุรู้ดูความมืด หนาของคน ดู กิริยาแสดงออกเท่านั้นก็รู้ มีกิริยาของคนเมื่อไร เป็นยักษ์เป็นผีไปหมด ท่านว่า มนุสสุตริจฺฉาโน มนุสสุสเปโต นี้ละเป็นเปรตเป็นผีไป มนุสสุสเทโว มีน้อยมาก ที่เดียว พระพุทธเจ้าของเรามาตรัสรู้ มาตรัสรู้ธรรมของจริงซึ่งเป็นของมีอยู่ในโลกนี้ ทรงรู้ทรงเห็นแบบเดียวกัน สั่งสอนแบบเดียวกัน ไม่มีปรากฏว่าองค์ไหนจะเป็น พระพุทธเจ้าแหวกแนวสั่งสอนธรรมะแบบแหวกแนว เหมือนอย่างพวกนับถือพุทธ ศาสนาเราอยู่ทุกวันนี้ พวกแหวกแนวมีอยู่เยอะ พวกเก่งกว่าพระพุทธเจ้ามีเยอะ ทั้งๆ ที่มีแบบมีฉบับอยู่มันก็ไม่ทำตามอยากดังพูดง่าย ๆ

ถ้าทำตามหลักของศาสนาแล้วมันหาที่ตำหนิติเตียนไม่ได้ ไม่ว่าพระว่าเถร ขรราวาสก็มีศีลมีธรรม ต่างปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาที่ตนนับถือก็จะมีเรื่องอะไรกัน พระก็จนแตกเข้ากันไม่ติด เป็นนิกายนั้นนิกายนี้ก็เพราะความประพฤติกว้างล้ำพระธรรม วินัย เหยียบย่ำทำลายพระธรรมวินัยซึ่งเป็นของจริง เอากิเลสเข้าไปเป็นศาสนาแทน ศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำอย่างนี้ถูก ความชอบใจอย่างนี้แล้วถูกหมด มันก็เป็นไป เรื่อยๆ นี่มันเป็นเรื่องหยาบ เรื่องละเอียด ที่อยู่ภายในใจของเราทั้งหลายแม้เป็นนัก ปฏิบัติ ซึ่งได้หลงกลของมันอยู่ตลอดเวลาวันนี้คืออะไร ความรัก ความชัง ความโกรธ ความเกลียด ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมไปตามอารมณ์ที่คิดภายในจิตใจ ซึ่งออกมาจากเรื่อง ของกิเลส เราไม่รู้เนื้อรู้ตัว เคลิ้มไปตามมัน ถ้าว่าคล้อยยังเบาไป เคลิ้มไปตามมัน หลับ ไปตามมัน มีอยู่ทุกหัวใจ

พระพุทธเจ้าท่านสอนว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัย สิ่งใดที่เป็นภัยยอมนำมาซึ่งโทษเสมอ ความรักก็ดีความชังก็ดี ความเกลียดก็ดี ความโกรธก็ดี ความฟุ้งซ่านของจิตใจไปตาม รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์อะไร ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสบงการออกมาให้ ยุ่งให้เหิงให้ เป็นสัญญาอารมณ์ไปตาม มันล้วนแล้วแต่เป็นภัย นี้ธรรมะท่านก็สอนไว้ แล้ว แต่เราก็เคลิ้มตามมันอยู่เรื่อย ๆ ถ้าไม่เคลิ้มตามมันอยู่เรื่อย ๆ ทำไมจิตใจจะไม่ สงบละ หากเราพยายามระมัดระวังรักษาความคิดความปรุง ความยุ่งเหิงวุ่นวายของใจ ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสก่อน กวน เอาสังขารเอาสัญญานี้มาเป็นเครื่องมือก่อกวนจิตใจของ เราให้เกิดความเดือดร้อนอยู่เสมอ เราก็ยังไม่เห็นโทษของมัน

เพียงจิตไม่สงบก็ทราบแล้วว่ามิโทษแล้วนั้น โทษแห่งความฟุ้งซ่านจิตถึงสงบไม่ได้ ความที่จิตฟุ้งซ่านได้ก็เพราะมีสิ่งก่อกวน มีสิ่งต้านทาน ผู้ปฏิบัติถ้าไม่คิดในแง่โทษเหล่านี้เสียหาคุณไม่ได้ คุณสมบัติของจิตคือความสงบจะเป็นขึ้นมาไม่ได้ ต้องคิดเสมอเรื่องเหล่านี้ต้องถือเป็นภัย ต้องระมัดระวัง ถ้าไม่ระมัดระวังนี้จะไปหวังแต่มรรคผลนิพพาน ก็สิ่งเหล่านี้ก็ติดกันอยู่ตลอดเวลาจะไปเห็นมรรคผลนิพพานที่ไหน คิดออกมาแยบไต่ก็มีแต่เรื่องกิเลส ปรุ้งออกมาเรื่องใด หมายเรื่องใดก็มีแต่ ไม่ได้หมายเรื่องอรรถเรื่องธรรม มีแต่หมายเรื่องกิเลสตัณหาอาสวะ แล้วจะเห็นมรรคผลนิพพานที่ไหนกัน ต้องคิดซึ่งผู้ปฏิบัติไม่คิดไม่ได้

ทางเดินของกิเลสมันเดินอยู่ตลอดเวลา เดินออกทางสังขารทางสัญญา ทางสัญญา นี้เดินได้ตลอดเวลา เดินทางรูปทางเสียงเดินเป็นกาลเป็นเวลา กระทบกระเทือนระหว่างอายตนะภายนอกกับภายในเข้าสัมผัสกันเป็นกาลเป็นเวลา แต่ธรรมารมณ์ที่ยึดออกจากสิ่งที่สัมผัสกับทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกายนี้ เข้ามาเป็นอารมณ์ก่อกวนตนเอง คิดแล้วคิดเล่า ปรุ้งแล้วปรุ้งเล่าไม่หยุดไม่ถอย ปรุ้งอะไรก็มีแต่เรื่องของกิเลส ปรุ้ง ไม่ใช่เรื่องธรรมะ ไม่ใช่เรื่องสติปัญญาปรุ้งขึ้นมา ถ้าเป็นเรื่องของปัญญาปรุ้งคิดอ่านไตร่ตรองขึ้นมามันก็เป็นทางธรรม สังขารถ้าคิดเรื่องอรรถเรื่องธรรม คิดเรื่องแยกธาตุแยกชั้นพีณิจพิจารณาด้วยปัญญาก็เป็นธรรม ปรุ้งเรื่องขึ้นมาเพื่อเป็นธรรมก็เป็นธรรม สัญญาหมายไปตามการพิจารณา เหมือนกับติดเส้นบรรทัดไว้แล้ว ปัญญาเดินตามนั้นก็เป็นการพิจารณา อันนี้ ๙๕% มันมีแต่เรื่องของกิเลส ๕% ก็ยังทั้งยากที่จะเป็นอรรถเป็นธรรมในอิริยาบถต่างๆ เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมะจึงไม่ปรากฏธรรมะภายในจิตใจ ให้เห็นอย่างชัดเจนภายในใจมีความสงบเป็นต้น

ความสงบนี้ไม่ได้อยู่ไกลที่ไหน เพียงระงับอารมณ์เหล่านั้นได้ด้วยสติแล้วก็เป็นการสงบขึ้นมา เราก็ยังไม่สามารถที่จะทำใจให้สงบจากสิ่งก่อกวนทั้งหลาย นี้ก็เคยเทศน์ให้ฟังซ้ำๆ ซากๆ หลายครั้งหลายหนยิ่งกว่ากิเลสซ้ำหัวใจคน อย่างนั้นก็ควรจดจำไปพิจารณา การแกกกิเลสต้องเป็นของยาก ไม่มีอะไรจะเหนียวแน่นยิ่งกว่ากิเลส นี้ได้เคยทำมาแล้ว โอ้โฮ เอาเป็นเอาตายเข้าว่า มาคิดย้อนหลังถึงเรื่องปฏิบัติของเราที่เคยดำเนินมาขณะนี้จนเจ้าของจะกลัว คือเช่นอย่างทุกวันนี้มันทำไม่ได้ มันขนาดนั้น สุขภาพมันไม่อำนวย ความมุงม่นอย่างนั้นมันก็ไม่มี อยู่เฉยๆ อย่างนั้นแหละทุกวันนี้ อยู่จิตๆ จางๆ ไปอย่างนั้นแหละ มันไม่มีความมุงม่น

มรรคผลนิพพานที่ไหนไม่ได้ประมาทนะ เราพูดตามความจริงของจิตในระยะนี้กับระยะก่อนๆ มันติดกันอยู่มาก ไม่มีอะไรมีแต่ความมุงม่นภายในอรรถในธรรม มุงม่นต่อมรรคผลนิพพาน มุงม่นต่อความหลุดพ้น เมื่อความมุงม่นมีอยู่มาก อะไรๆ

มันก็หมุนเข้าไป เพราะนั่นเป็นเหมือนแม่เหล็กเครื่องดึงดูดความพากเพียร ความอดความทนทุกแง่ทุกมุม เรื่องความพากเพียรเป็นมาเอง ความอดความทนเป็นมาเอง ความเหนียวแน่นแก่นักรบก็เป็นมาเอง เพราะความหมายมั่นปั้นมือต่อมรรคผลนิพพานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมันเต็มหัวใจอยู่แล้ว อะไรมะมาทำลายไม่ได้ง่าย ๆ มันสลัดพับ ๆ ๆ ทั้ง ๆ ที่สติปัญญาก็ยังไม่ได้เกรียงไกรอะไรนักหนา แต่ความมุ่งมั่นมันมีกำลังมาก

การประกอบความพากเพียรทุกซอกทุกซีกลำบากก็ทน ๆ ต่อสู้กิเลสเพราะมันเหนียวกิเลส จะทำเหลาะแหละง่าย ๆ อย่างสบาย จิตใจหลัก ๆ ลอย ๆ ไปอย่างนั้นไม่ได้นะ ต้องให้เป็นคนหนักแน่นในเหตุในผล เชื่อธรรมนั้นแหละเป็นหลักใจสำคัญ เมื่อเชื่อธรรม-ธรรมท่านว่าอย่างไร ธรรมท่านว่าให้ฝนต้องฝน เช่นอยากดูอย่างนี้ ฝนไม่ดูอยากฟังในสิ่งที่ผิด ที่จะเสริมกิเลสเป็นพิษเป็นภัยต่อตัวเอง ไม่ฟัง มันอยากอะไรฝนความอยาก ไม่ว่าจะอยากเห็นอยากได้ยิน อยากอะไรก็ตามขึ้นชื่อว่าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วฝนกันทั้งนั้น ความฝนกับกิเลสมันก็ต้องเป็นทุกข์ ทุกข์ก็ทุกข์เพราะฝนเพื่อจะแก้จะถอดจะถอน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ฝังจมอยู่ภายในจิตใจได้รับความเดือดร้อนมานาน เราต้องฝนเราเป็นนักต่อสู้ ผู้ที่จะถอนพิษภัยออกจากจิตใจต้องเป็นนักต่อสู้มีความเข้มแข็งอดทน

อะไรก็ตามถ้าหลักใหญ่มันฝังจิตใจอยู่แล้วมันพอเป็นพอไปทั้งนั้น ไม่ได้สนใจกับว่า ความขาดเขินหรือบกพร่องในสิ่งใด ๆ บรรดาปัจจัยทั้งสี่ที่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะที่อยู่ที่อยู่อาศัย จนกระทั่งถึงยาแก้โรคแก้ภัย ไม่ได้สนใจ ความสนใจมันทุ่มลงไป ในอรรถในธรรมเสียทั้งสิ้น เฉพาะอย่างยิ่งก็ทุ่มลงไปเพื่อมรรคผลนิพพาน เพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียว มันมีกำลังมาก สิ่งเหล่านั้นจึงไม่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ ไม่มากวนใจได้เลย อยู่ก็อยู่เพื่อจะบำเพ็ญให้พ้น กินก็กินเพื่อจะบำเพ็ญให้พ้น มีแต่เพื่อจะพ้น นอนก็พอระงับสังขารร่างกายให้มีกำลัง เพื่อจะทำงานให้เกิดความหลุดพ้นขึ้นมาที่ใจ อะไรก็เพื่อสิ่งนั้นทั้งนั้น ทีนี้มันก็เข้มแข็งเองถ้าความมุ่งมั่นมันมาก

มรรคผลนิพพานจิตจางไปที่ไหนเวลานี้ อยู่ที่ไหน อยู่ที่หัวใจนั่นแหละ ถูกกิเลสปกคลุมหุ้มห่ออยู่ ใจจึงเป็นของไร้ค่า ไม่มีคุณค่าใด ๆ ภายในจิตใจ ก็เพราะกิเลสมันลอบออกเสียหายหมด เรายังไม่เห็นโทษของมันหรอก มันลอบของดีของดีของวิเศษวิโสออกจากตัวของเรา มีแต่เรื่องของมันออกหน้าออกตา เอาสินค้าปลอม ๆ มาวางหน้าร้านของเรา แทนสินค้าจริงไปเสีย อย่างนี้เราไม่สลัดสังเวชบ้างหรือ

ฟังเรื่องครูบาอาจารย์องค์ไหนที่ท่านปรากฏชื่อลือนาม เป็นที่เคารพกราบไหว้ของประชาชนพระเถระท่านทำอย่างไร อย่างท่านอาจารย์ชาวกีก็ได้เคยสนทนากันแล้ว อยู่เด็ดมาก เด็ดเด็ดมากที่เดียวความพากเพียร ท่านพูดถึงเรื่องความเด็ดมันจะเป็นภัย

จะเป็นแง่ไม่ดีโดยเจ้าของไม่รู้ก็ไม่รู้ท่านว่า ทรمانเจ้าของเลยจะกลายเป็นข้าศึกต่อเจ้าของไปก็มี นี่เพราะความดีของท่าน จึงต้องได้พลิกมาหลายเล่มหลายเหลี่ยมหลายสันหลายคม ท่านก็เคยเล่าให้ฟัง นั่นเพราะความดี เอากันอย่างหนักแน่นทีเดียว ไปอยู่กับครูบาอาจารย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ท่านก็เล่าให้ฟัง ไปอยู่ที่ไหนก็เล่าให้ฟัง ล้มลุกคลุกคลานไปอย่างนั้นแหละ บวชก็บวชเมื่อแก่ มีครอบครัวเรียบร้อยแล้ว ครูบาอาจารย์ท่านก็หลบหลีกปลีกตัวของท่านอยู่เรื่อย ๆ ท่านไม่ให้ใครเข้าไปใกล้ชิดติดพันท่าน อย่างท่านอาจารย์มั่น เราก็ตะเกียกตะกายตามท่านไปเชียงใหม่ตามท่านไป จนกระทั่งไปถึงองค์ท่านได้อยู่อาศัยกับท่าน ได้ฟังเทศน์ฟังธรรมกับท่าน ความพากเพียรก็เอาเป็นเอาตายเข้าว่า

อย่างท่านอาจารย์พรหมก็ได้เคยสนทนารวมกัน ถึงใจนั้นก็ดี ท่านพูดถึงเรื่องความผ่านพ้นไปตั้งแต่อยู่เชียงใหม่ ผ่านตั้งแต่อยู่เชียงใหม่โน้นแล้ว มีแต่ท่านผู้เด็ดเดี่ยวทั้งนั้น อยู่ธรรมดา ๆ จะให้ได้มรรคผลนิพพานนี้ยาก อย่างท่านอาจารย์คำตันนี่ก็เด็ดเหมือนกันเคยเล่าให้ฟังแล้ว ท่านเปลี่ยนนิสัยหมด แต่ก่อนนิสัยท่านซึ่งซังตั้งตั้งเพราะความเข้มแข็งของจิต ความเด็ดเดี่ยวของจิตนั่นเองที่ทำให้ซังตั้งตั้ง ท่านเปลี่ยนนิสัยมาเป็นนิสัยนี้ท่านว่าอย่างนั้น

ผู้ที่ต่อสู้อกิเลสได้ชัยชนะ ต้องเป็นผู้เข้มแข็ง ต้องเป็นผู้อาจหาญ ต้องเป็นผู้ผืนเสมอ ไม่เห็นอะไรยิ่งใหญ่กว่าธรรมซึ่งจะปรากฏขึ้นที่จิตนั้นแหละ จิตจะประเสริฐก็ประเสริฐขึ้นจากธรรมที่บำเพ็ญ จิตจะเลวก็เลวเพราะเรื่องของกิเลสมันปกคลุมหุ้มห่อไว้ค่าไปโดยสิ้นเชิงก็เพราะกิเลสมีมากปกคลุมหุ้มห่อเสีย ของจริงเลยไม่เจอมองไม่เห็น มองเห็นตั้งแต่ฟันแต่ไฟ ไฟกิเลสตัณหาหาคะมันเผาผลาญจิตใจอยู่ตลอดเวลา

เย็นก็ร้อน นึ่งก็ร้อน นอนก็ร้อน อิริยาบถใดก็มีแต่ร้อน เป็นความรำคาญไปหมด มองดูใครก็เลยผิดไปหมดเพราะหัวใจมันผิด มันเป็นพิษแก่ตนเอง มองดูเพื่อนฝูงก็ไม่เย็นตาเย็นใจ หงุด ๆ หงิด ๆ อยากยกโทษยกกรรม อันนี้พอเป็นทางระบายของกิเลสที่มันเผาผลาญอยู่ภายในจิตใจ มันเป็นได้เรื่องเหล่านี้ ครูบาอาจารย์จะวิเศษวิโสเพียงไร มันก็ไม่เห็นวิเศษวิโสด้วย เพราะกิเลสมันไม่ใช่ตัววิเศษนี้ เมื่อมันครอบงำจิตลงไปแล้ว มันจะให้จิตคิดอะไรเป็นเรื่องวิเศษวิโสได้ยังไง มันก็ต้องเป็นไปตามแถวของกิเลสทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกต้องทรمان เอาให้ได้ อย่างน้อยให้สงบให้เห็นประจักษ์เสียที ผลจากการปฏิบัติทางด้านสมาธิภาวนานี้แหละที่จะยัง อย่างต่ำก็สมาธิคือความสงบใจให้เกิดขึ้น ไม่พ้นจากการฝึกฝนอบรมและทรมานจิตใจของตนนี้เลย

จิตเราเคยปล่อยมันแล้ว เราต้องคำนวณเราต้องบวกต้องลบคุณหารกันสำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อหากำไรแก่ตนเอง จะต้องบวกลบคูณหารกระแสของจิตที่มันเคยคิดมากี่มือก็

วันที่เดือนก็ปีมันได้อะไรบ้าง ทั้งๆ ที่เราก็คล้อยตามมันๆ คล้อยไปเท่าไรก็มีแต่ฟันแต่ไฟเป็นผลตอบแทนขึ้นมาจนได้เกิดความเดือดร้อน เรายังจะฝืนคล้อยตามมันเคลิ้มตามมันหลับไปตามมันอยู่หรือ ทั้งๆ ที่เราก็ตื่นอยู่นี้ เราต้องคิด-ต้องคิดหาแง่ นี้เรียกว่าธรรมเป็นเครื่องต่อสู้กิเลส ไม่ผลิตสติปัญญาขึ้นมาไม่มีทางแก้กิเลส นอกจากงมไปเดาไปอย่างนั้นแหละ นั่งก็นั่งพอเป็นพิธี พอเกิดความทุกข์ความลำบากขึ้นมาบ้างเล็กๆ น้อยๆ ทั้งๆ ที่จิตหาความสงบยังไม่ได้เลยก็นอนเสีย นอนลงไปเพื่อระงับดับทุกข์ทั้งหลายนี้มันก็เป็นการเสริมกิเลส นอนมีกำลังมากเท่าไรกิเลสราคะตัณหายิ่งพอกพูนขึ้นมา

เราก็ต้องเทียบซิ ต้องบวกลบคูณหารกันให้เห็นชัดเจน ยังไงมันก็ต้องมีทางต่อสู้กันจนได้แหละ เมื่อเราก็นักเหตุผลอยู่แล้ว เป็นนักธรรมะอยู่แล้วเพื่อความพ้นทุกข์ทำไมจะคู้ยเชื่อหาอรรถาธรรมเป็นเครื่องยืนยัน เป็นเครื่องแข่งขันต่อสู้กับกิเลสนี้ไม่ได้ละ มันต้องได้ ในขณะที่ขณะหนึ่งสำหรับผู้ที่ชอบใคร่ครวญหาเหตุผล เพื่อสอนตนเองด้วยเหตุผลอันนั้นๆ จึงต้องได้ปรากฏจนได้

คนเราไม่ได้ฉลาดมาตั้งแต่วันเกิดใครก็ดี มันแบกความโง่มาด้วยกัน เพราะเกิดมาในท่ามกลางแห่งกิเลสตัวพาให้สัตว์ทั้งหลายโง่ เวลาจะฉลาดก็ต้องได้อาศัยอรรถ อาศัยธรรม อาศัยครูอาศัยอาจารย์ อาศัยการฝึกฝนอบรม กิริยาท่าทางก็ค่อยแสดงผิดแปลกจากปกติขึ้นเรื่อย เพราะจิตใจค่อยเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ทั้งหลายภายในตัวเองขึ้นไปเรื่อยๆ เนื่องจากการอบรม เพราะฉะนั้นการอบรมการได้ยินได้ฟังจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

ยิ่งครูบาอาจารย์ผู้ที่มีความแน่นอนในการประพฤติปฏิบัติ และเป็นความแน่นอนทั้งผลที่ได้รับจากการปฏิบัติด้วยแล้ว ฟังก็ยิ่งเพลินในจิตใจ เพราะท่านผู้รู้จริงเห็นจริงท่านไม่มีอะไรที่จะพูดเรื่องลู่ๆ คล่าๆ พอให้เราสงสัย มีแต่พูดตรงไหนจริงตรงนั้นเพราะท่านเคยปฏิบัติมาแล้ว ทั้งเหตุท่านก็ผ่านมาแล้วอย่างโชกโชน ผลก็เห็นประจักษ์กับใจแล้ว พูดจะผิดที่ตรงไหน

ดังพระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมสอนโลก ที่นับพอประมาณก็ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นธเท้านั้น เพียงนิดเดียวไม่ได้มากตามความรู้สึกของเรา อันนี้เรายอมรับท่านอาจารย์มั่นที่ท่านพูดไว้ ดังที่เรานำมาเขียนตอบปัญหาของท่านที่ถามเกี่ยวกับเรื่อง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ว่า ธรรมที่มากในคัมภีร์นั้นเท่ากับน้ำในตุ่มในไหเท่านั้น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นธ เท้ากับน้ำในตุ่มในไหเท่านั้น ไม่ได้มากมายอะไรเลย แต่ธรรมที่ไม่ได้มากในคัมภีร์นี้เหมือนน้ำมันมหาสมุทรทะเล กว้างลึกขนาดไหน นั้นละผิดกันขนาดนั้น

เพราะท่านปฏิบัติทุกวัน ท่านบอกรู้ทุกวัน เห็นทุกวัน จิตมั่นซึ่งมันเข้าใจเรื่องนั้น

เข้าใจเรื่องนี้ เข้าใจไปทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าจะกว้างว่าแคบ ลึกตื้น หยาบละเอียด หาประมาณ ไม่ได้ในความเข้าใจอันนี้ของจิต เพราะจิตนี้มันไม่ได้ติดข้องอะไรแล้วจิตของท่านผู้หลุดพ้นแล้ว สนุกพิจารณาแหวกว่ายหัวทางกลางตัวได้อย่างสะดวกสบาย ถ้าเป็นปลาใหญ่ในทะเลก็ดี เพราะทะเลก็กว้าง ปลาก็ตัวใหญ่ อันนี้จิตใจก็ยิ่งมีความบริสุทธิ์เต็มทีเดียวแล้ว จะพิจารณาเรื่องอรรถเรื่องธรรมลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหน มีประมาณได้ ยังไง ไม่มีประมาณ ไปได้อย่างสะดวกสบายเพราะไม่มีเครื่องผูกพันจิตใจคือกิเลส

ตอนที่กิเลสผูกมัดอยู่กระดิกไปไหนก็ไม่ได้ มีแต่เรื่องกิเลสห้อมล้อมสกัดกั้นไว้หมดหาทางเดินไม่ได้ มีแต่เรื่องของกิเลส อยู่กับกิเลส นั่งกับกิเลส คิดก็คิดเรื่องของกิเลส มันคิดไปด้วยกิเลสทั้งนั้น ปรุงไปด้วยกิเลส อะไรๆ เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด มันก็ไม่มีธรรมที่จะปรากฏขึ้นมาได้ แต่เมื่อกิเลสมันสิ้นสุดกลายเป็นวิมุตติขึ้นมาแล้วก็อย่างท่านว่า นั่งอยู่ที่ไหน ความรู้ในธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นอยู่ไม่หยุดไม่ถอย

เพราะฉะนั้นจึงได้เกิดความเชื่อพระพุทธเจ้าว่า พระสาวกทั้งหลายที่ท่านรู้ท่านเห็นแล้วจะต้องกว้างขวางมากมาย ธรรมจึงเหมือนกับท้องฟ้าหาสมุทร ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ เพราะความรู้ท่านกว้างขวางมาก ลึกซึ้ง เราเพียงแค่นี้เรายังสามารถพิจารณาได้ตามกำลังของเรา ทำให้เกิดเป็นเชื่ออันหนึ่งหรือเป็นหลักฐานพยานอันหนึ่งขึ้นมา ที่จะเชื่อความรู้ความสามารถฉลาดแหลมคมของพระพุทธเจ้า และสาวกทั้งหลายได้อย่างประจักษ์ใจไม่สงสัย ท่านว่าอย่างนั้น แต่เรานำมาเขียนนั้นเพียงย่อๆ พอได้ใจความเท่านั้นเอง ตอนท่านพูดนี้ โอ๊ย ฟังนี้ แหมมันเคลิ้มไปเลยภายในจิตใจ มันเพราะมันพริ้งมันซึ่งเพราะท่านผู้บริสุทธิ์ นั้นละธรรมเป็นอย่างนั้น

จิตเวลาหมอบก็หมอบ เวลาอับเฉาก็อับเฉา ถ้ากิเลสมันครอบงำมากมันก็อับเฉา แต่เวลาฝึกหัดอบรมหรือตัดแปลงแก้ไข ฝึกกรรมานกิเลสให้ออกจากจิตใจได้มากขึ้น จิตก็แสดงความสว่างแผ่เผยขึ้นมา คุณค่าก็รู้อยู่กับจิตดวงนั้นแหละ เมื่อกิเลสหลุดลอยออกไปมากขึ้นเพียงไร คุณค่าของจิตจะแสดงขึ้นมาให้เห็น เพราะธรรมชาติของจิตมีคุณค่าอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่าสิ่งที่คุณค่าไม่ได้เข้าไปครอบงำ จึงกลายเป็นของเลอะเทอะเปรอะเปื้อนหาคุณค่าไม่ได้ ไม่เป็นที่ปรารถนาไปเสีย

ทุกขีใครปรารถนามันเมื่อไร แต่ทำไมมันถึงได้ครอบหัวใจของโลกอยู่ล่ะ นั้นละทุกขีมันเกิดขึ้นมาจากกิเลส กิเลสใครจะปรารถนามัน เพราะมันสร้างแต่ความทุกข์ขึ้นมา แต่มันจำต้องได้แบกได้หามได้รับเสวยอยู่นั้นแหละ เพราะมันเกิดอยู่กับเรา เราไม่สามารถด้วยอุบายสติปัญญาศรัทธาความเพียรทุกด้านพอที่จะต่อสู้มันได้ ก็ต้องยอมรับกันไป

แต่ยังงี้ก็ตามเราขึ้นชื่อว่าเป็นนักต่อสู้แล้วไม่ควรจะถอย ให้มีความเข้มแข็งละ

สำคัญ ฝึกหัดนิสัยของตนให้เป็นคนจริงจัง อย่าเป็นคนเหลวไหลแหวกแวกคลอน แคลนเหมือนหลักปักชื้อควายคอยแต่จะล้ม ทำอะไรจับ ๆ จด ๆ หาความจริงจังไม่ได้ ทำอะไรให้ทำจริงนักปฏิบัติ สิ่งอะไรที่จริง อะไรก็จริง ๆ นี้รวมตัวเป็นกำลังเข้าไป ถึงกาลจริงจังต่อความเพียร ถึงกาลจริงจังต่อการแก้กิเลสทุกประเภท เป็นความจริงจังไปตาม ๆ กันหมด ไม่ใช่ว่าจริงจังภายนอกกับสิ่งนั้นสิ่งนี้แล้วจะเป็นประโยชน์เฉพาะนั้นเท่านั้น ยังมาเป็นนิสัยของจิตให้มีความจริงจังต่อภายในในการแก้กิเลสได้อีก นี่หลักสำคัญอยู่ที่ตรงนี้

นี่พูดก็เพราะความเป็นห่วงหุ้มเพื่อน ลำบากลำบากเราก็ต้องมา เราเคยเห็นโทษของมันมันเหยียบย่ำทำลายเราเหลือประมาณจิตใจนี้ บางทีมันเหยียบเราต่อหน้าต่อตา เราไม่มีกำลังสู้มัน บทเวลามีกำลัง เพราะฉะนั้นมันถึงขนาดกันลงอย่างเต็มที่ เอาจริงเอาจัง ขนาดกันเต็มที่เลย โกรธแค้นจิตใจเจ้าของให้ตัวเองนี่ก็โกรธแค้น แต่ก็หาวิธีที่จะโต้ตอบกันด้วยความสามารถของตัวเองยังไม่พอก็จำต้องยอมรับ เรียกว่าแค้นอยู่ภายในใจ พอมันมีสติกำลังขึ้นมาที่นี้เอาใหญ่เลย มีกำลังวังชาขึ้นมาทางด้านจิตใจ เช่นมีความสงบ นั่นละเป็นต้นทุนแล้วที่นี้ มีกำลังขึ้นมา

พอจิตเริ่มได้รับความสงบมันก็ปราศจากความวุ่นวายทั้งหลาย ที่มันคิดส่ายคิดแสย่งเหยิงวุ่นวายเหมือนบ๊องอยู่ในจิตใจเรานั้น สงบลงไป เมื่อสงบไปแล้วก็สบาย นั่นละสมาธิหรือความสงบ เมื่อจิตสงบแล้วจิตย่อมสบาย นี้เราจะพาพิจารณาทางด้านปัญญา จิตมันอึดตัวอึดอารมณ์เพราะความอึดธรรมคือความสงบนั้น เราจะพาทำหน้าที่ การงานคิดอ่านไตร่ตรองอะไรด้วยปัญญา มันก็เป็นสติเป็นปัญญาไปโดยลำดับ ๆ ไม่เหมือนขณะที่จิตกำลังหิวโหยวุ่นวายอยู่ นั้น เราพิจารณามันไม่ได้เรื่องนะ มันเกล่เกลไปเป็นสัญญาอารมณ์ไปเสีย พิจารณาอะไรเป็นสัญญาอารมณ์ไปเสีย

เพราะฉะนั้นจึงว่า สมาธิปริภาวิตา ปญฺญามหุผลา โหติ มหานิสฺสา ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก คือสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญา เมื่อมีความสงบแล้ว พิจารณาทางด้านปัญญาก็เป็นปัญญาไปได้เรื่อย ๆ ตามขั้นของสมาธิ ปัญญาก็เป็นไปตามขั้นของสมาธิ ต่อไปก็กลายเป็นปัญญาที่ละเอียดแหลมคมเข้าไปเรื่อย ๆ เห็นผลมากเพียงไรก็ยังเกิดความมีแก้ไขขึ้นมากเท่านั้นคนเรา

บทเวลามันมีความฉลาดมีความอาจหาญ เอ้า ที่นี้อะไรจะมาผ่านไม่ได้ นั่นละที่นี้กำลังเต็มที่ละไม่มีคำว่าถอย ที่แรกก็หมอบให้มันเหยียบไปเสียก่อน เหยียบหัวเหยียบอะไรก็เหยียบไป แค้นขนาดไหนโกรธขนาดไหนเราก็ต้องทนเอา เพราะเราไม่มีกำลังวังชาสติปัญญาสามารถที่จะตอบโต้มันได้ ก็ต้องยอมในระยะนั้น คือจิตของเราหาหลักฐานยังไม่ได้ ตั้งหลักตั้งฐานก็ยังไม่ได้ กิเลสก็ยิ่งเหยียบย่ำทำลาย ยืนเดินนั่งนอนหา

ความสุขความสบายไม่ได้เลย เป็นมาพอแล้วผมนี่พูดตรงๆ มันเป็น อยู่เฉยๆ ก็แน่นอยู่ในหัวอกนี้ เอ้ มันอะไรกันนี้ มันไปคิดเรื่องอะไรมาเมื่อไรจิตมันถึงร้อนเหมือนพินเหมือนไฟ เหมือนไฟไหม้แกลบนั่นแหละ มันสุขอยู่ลึกๆ

เอ้ ทำไมมันจึงเป็นอย่างนี้ ดูแล้วก็ยังปรากฏอยู่มันไม่ได้เรื่อง ไม่มีสติปัญญาที่จะคลี่คลายมันออก นั้นเวลามันไม่มีปัญญาก็ต้องยอมทนเอา ยากขนาดไหนทุกซัขนาดไหนยอมทนเอา เคียดแค้นขนาดไหนก็ต้องเคียดแค้นอยู่อย่างนั้น ไม่เกิดประโยชน์ในเวลานั้น แต่ความพยายามไม่ถอย จนกระทั่งมันได้รับความสงบขึ้นมาแล้วเอาละที่นี้ พอได้ที่แล้วที่นี้หมุนตัวทางสมาธิ เอาให้หนักลงไปโดยลำดับๆ จนกระทั่งว่านั่งอยู่เฉยๆ นี้แหละไม่ต้องทำพิธีเข้าที่เข้าทางภาวนาอะไรเลยไม่ใช่คุณนะ

ถึงขั้นมันชำนาญแล้วมันคล่องตัว เพราะมันเป็นสมาธิอยู่ตลอดเวลา สมาธิความสงบลงไปจนปราศจากความคิดปรุงของเจ้าของจริง ๆ มันก็เป็นสมาธิประเภทหนึ่งที่เรา นั่งสมาธิ หรือภาวนาจิตก็สงบอยู่ คิดอ่านไตร่ตรองอะไรก็ได้ แต่ฐานของจิตมันแน่นอยู่เหมือนหินนี้ แข็งปิ้งอยู่เหมือนหิน นั้นละมันสร้างฐานของมันจนกระทั่งแน่นปิ้งเลยเชี่ยวชาญสงบแล้วสงบเล่า สงบหลายครั้งหลายหนเราก็บำรุงขึ้นเรื่อยๆ บำรุงอยู่ไม่หยุดไม่ถอย นอกจากสงบเข้าไประดับขั้นชั่วกาลชั่วเวลาแล้ว ถอนออกมาแล้วฐานแห่งความมั่นคงมันยังแน่นปิ้งเห็นได้อย่างชัดเจนภายในจิตใจ

นั่นละที่นี้ เอ้า เราก็ออย่างว่านั่นแหละ ถ้าหากว่าเราได้เร่งพิจารณาปัญญามาเสียตั้งแต่ครั้งโน้นมันก็ไม่นาน นี่ก็ติดสมาธิ เอาลงเมื่อไรก็ได้ นั่งอยู่เฉยๆ กำหนดนี้มันจะพอนาทีอะไร พอกำหนดนี้มันแนวเลยเพราะฐานมันเป็นอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงที่เราลัดเข้าไปถึงฐานนั้นเท่านั้นมันก็ได้อย่างรวดเร็วละซี นี่หมายถึงความชำนาญ เพราะฉะนั้นเวลาออกทางด้านปัญญามันถึงรวดเร็ว มันติดๆ อยู่นั่นแหละ ถือเอาความรู้ที่อยู่อันเดียวๆ นั่นจะเป็นนิพพาน มันเลยไปนั่นละ นี่คำว่าติด มันไม่สนใจต่อการพิจารณาทางด้านปัญญา จนพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านชวนมันถึงได้ออก

เวลาออกมันก็ออกใหญ่โตทีเดียว เพราะมันพร้อมอยู่แล้วนี่ สมาธิขนาดนั้นแล้วไม่พร้อมได้ไง ชี้เก็ยพอแล้วสมาธิ พอออกทางด้านปัญญามันก็หมุนตัวๆ รู้แ่งนั้นรู้แ่งนี้ ตัดกิเลสตัวนั้นขาดไป ตัวนี้ขาดไป ตัวนั้นขาดไป เอ๊ะ ชอบกลๆ นั่นละที่นี้มันได้พยานแล้วนะ มันก็ยิ่งเสริมความหมุนตัว ความชี้เก็ยหายหมดเลย ในขั้นสมาธิมันชี้เก็ยจะนะอย่าว่ามันไม่ชี้เก็ยจะสมาธิ ชี้เก็ยคิดชี้เก็ยพิจารณาไตร่ตรองอะไร มันไม่เอา มีแต่ให้อยู่สงบสบายอยู่นั้น มันเป็นสมาธิชี้เก็ย พอถูกท่านไล่่ออกแล้ว ออกพิจารณาพอได้ความในการพิจารณาแล้ว ที่นี้ไม่ต้องบอกแล้วความเพียร

มันไม่พอดีสำหรับผมเอง เวลาออกทางด้านปัญญาออกเสียจนเข้าไม่ได้ มันไม่

สนใจจะเข้าจะว่าไง มันหมุนตัวๆ สู้กันวันยังค่ำคืนยังรุ่ง บางคืนหมดคืนตลอดรุ่งไม่หลับ กลางวันยังไม่หลับอีก เดินตัวปลิวไปคอยแต่จะหกล้ม มันไม่ได้หลับได้นอน เพราะมันคิดมันค้นมันต่อสู้กับกิเลสตัณหาอาสวะ คำว่าแพ้ไม่ได้ให้มัน เอาตายเท่านั้น แพ้ก็ต้องตายกันถึงจะเรียกว่าแพ้ ที่จะแพ้ออยหลังเฉยๆ นี่เป็นไปไม่ได้บอกกันเลย ไม่มีทาง มีแต่จะให้คอขาดหัวขาดไปพร้อมๆ คำว่าแพ้ ก็คือว่าตายแล้วถึงจะเรียกว่าแพ้ แต่ตายด้วยความถอยหลังนี่เป็นไปไม่ได้ เมื่อถึงขั้นมันแล้วเป็นได้นะ

นี่พูดความจริงให้ท่านทั้งหลายฟัง ไม่ได้นำมาโอ้อวด พูดตามหลักความจริงทั้งฝ่ายเหตุที่ดำเนินยังงัย มันหมุนเป็นยังงัยๆ แต่ก่อนเป็นยังงัย ล้มลุกคลุกคลานซี้เกียจซี้คร้าน แบกตั้งแต่กิเลสตัณหาอาสวะ แบกตั้งแต่พินแต่ไฟเต็มหัวใจทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน ไฟไม่ได้พรากจากใจเลย มันก็เคยแบกมาแล้ว บทเวลาฝึกฝนทรมาณจิตใจ จนกระทั่งได้รับความสงบ ก็เพราะความพากเพียร ความอดความทนต่อสู้กันไป มันก็ปรากฏขึ้นมาความสงบ

เมื่อสงบขึ้นมาแล้วก็ได้กำลัง แล้วก็หมุนตัวเข้าไปเรื่อย ภาวนาเร่งเข้าเรื่อย จิตสงบเข้าเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นความรู้สึกว่า นี่ละนิพพานอยู่ตรงนี้ นั่นมันล้มตัวแล้วความรู้พอส่งแนวเข้าไปตรงนั้นแล้ว มันไม่ได้คิดได้ปรุงเรื่องอะไรเลย โลกเหมือนไม่มีเหลือแต่ความรู้ที่ละเอียดแน่วอยู่นั้น เอาละ สุดท้ายมันก็ว่านี่แหละ ตัวนี้จะเป็นนิพพาน

ยังดีที่มันไม่ว่าเป็นนิพพานเสียก่อนนะ มันหากว่าตัวนี้ละจะเป็น มันยังว่าจะเป็นอยู่ ยังดีอยู่มีจะ เวลาเราพิจารณาทางปัญญาเราถึงรู้ว่ามันเกี่ยวโยงอยู่กับเรื่องอะไรต่ออะไร แล้วมันจะเป็นนิพพานได้ยังงัย พอปัญญาคลี่คลายออกมามีแต่กิเลส กิเลสมันหมอบเฉยๆ กิเลสสงบตัวเฉยๆ เพราะอำนาจของสมาธิข่มหัวมันไว้ กดหัวมันไว้มันสงบตัว บทเวลาปัญญาคลี่คลายออกมา ก็ค่อยปรากฏออกมาแสดงออกมา แสดงออกมาตรงไหนก็เป็นเรื่องของปัญญาแล้วนี่ มันก็ฆ่ากันไปซิ มันไม่ได้เสริมนี้ปัญญา มีแต่เรื่องฆ่าทั้งนั้นไปโดยลำดับลำดับ

ขั้นของจิตมันเป็นไปอย่างนั้นนะ เวลาแยกก็แย่งจริงๆ อยู่กับหมู่กับเพื่อนตำหนิตัวเอง หมู่เพื่อนองค์ใดๆ ดูก็เหมือนท่านสิ้นกิเลสไปหมดแล้ว ยังเหลือแต่เราคนเดียว เป็นพินเป็นไฟ เวลาไปอยู่กับท่านอาจารย์มันปีแรกๆ ระยะเวลาแรกๆ มันเป็นอย่างนั้น ความรู้สึก มองดูองค์ไหนก็เหมือนท่านเป็นความร่มเย็น การประกอบความเพียรของท่านเหล่านั้นก็ไม่เห็นเท่าไรนัก โอ้เรานี่ฉันทันแล้วเข้าไปอยู่ในป่าจนกระทั่งถึงเวลาปิดกวาดถึงด้อมๆ ออกมา มันยังไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไรนี่ เพราะว่าตอนนั้นจิตมันเสื่อม เร่งเอาจิตนี้คืนไม่ได้ เพราะฉะนั้นความเพียรมันถึงเร่ง

เวลาคุณธรรมะกันนานเข้าๆ ถึงค่อยรู้เรื่องหมู่เพื่อนกันไป ยิ่งเราได้หลักได้เกณฑ์

เข้าไปก็ยิ่งรู้เรื่องของเราเข้าชัดเจน เพื่อนฝูงก็รู้เรื่องของเรา ไม่ได้ตั้งใจเวลาเราพูดกับครูบาอาจารย์ก็ต้องพูดความจริงให้ท่านฟัง เพื่อท่านจะได้แก้ไขปลดเปลื้องในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะทางไม่เคยเดิน พอได้กำลังทางสมาธิแล้วปัญญาถูกท่านชานาบแล้วมันก็ออก เอะละที่นี้ก็เลส นอนหมอบอยู่ไม่ได้ที่นี้ ลากคอมันมาพันหัวมันหมดเลย พอคว่ำได้แขนก็ลากแขนมันออกมา คว่ำขาได้ก็ลากขาออกมาพันเรื่อย คว่ำได้คอก็ลากคอมาพันเรื่อย นี่ถึงขั้นปัญญาแล้วมันก็หมุนตัว มันหมุนตั้งแต่ขั้นปัญญาพิจารณาร่างกายเป็นอสุภะอสุภัง มันหมุนไปแล้วละ หมุนตั้งแต่นั้นแล้ว แต่มันแรง

ปัญญาขั้นพิจารณาร่างกายนี้มันรุนแรงโลดโผนผาดโผนมาก พอมันหมดปัญหาเรื่องร่างกายนี้ มันเข้าใจรู้เท่าทันกันทุกสิ่งทุกอย่างแล้วมันก็อึดตัว มันอึดตัวแล้วมันก็ไม่ยอมพิจารณาร่างกายเพราะอึดตัวแล้ว เหมือนกับเราจับประตวนอึดแล้วจะจับอะไรอีก มันอึดแล้วนี่ มันติดติดกับอะไร ส่วนมากก็พวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สำคัญจริง ๆ ตัวสัญญา สัญญานี้ละเอียดมากทีเดียว สังขารยังมีเย็บ สัญญานี้ไม่เย็บ มันค่อยเอี่ยมออกมาเป็นภาพออกมาเลย หมายถึงละเอียดลออ โอ้โฮ ขนาดนี้เขี้ยวนา มันตามกันไปตามกันมา แต่ไม่พันปัญญาละนะ

ลงว่าเป็นสติปัญญาอัตโนมัติ หรือพูดให้มันเต็มปากก็มหาสติปัญญาแล้ว อะไรจะผ่านไปได้อะ เมื่อถึงขั้นมันหมุนรอบตัว มันรอบตัวอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ต้องได้บังคับบัญชา นอกจากเราสั่งเอาไว้เท่านั้น จึงเรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ มันหมุนตัว ฉันทังหันอยู่มันก็ได้ฉันทังหันด้วยนะ มันทำงานของมันอยู่อย่างนั้นละ มันเป็นเอง เมื่อถึงขั้นนี้แล้วความขี้เกียจไม่มีละ หายหมด นอกจากได้สั่งเอาไว้ความเพียร ไม่งั้นจะตายจริง ๆ นี่นะ ต้องได้สั่งเอาไว้ บางทีจะตายจริง ๆ มีนะ โอ้โฮ มันพลีพรหมร่างกายนี้ เดินจนจะไม่ออก ก็กลางคืนมันไม่ได้นอนนี่ กลางวันมันก็ไม่ยอมหลับ มันหมุนตัวอยู่นั้นตลอดเวลา ต้องมายับยั้งกับพุทโธ

เอาพุทโธมาบริกรรมถึยบไม่ยอมให้มันออกไปทำงานนั้นเลย ปล่อยจากงานนั้น จุกตลกเข้ามา งานคือระหว่างปัญญากับกิเลสกำลังฟาดฟันกัน แต่ไม่ทราบว่ามันเอาทางสันหรือทางคมลงนะซี เวลามันเข้าสู่ลมนุ่นวุ่นวายกันแล้ว คิดว่าเอาสันลงนั่นแหละ เพราะมันเมื่อยมันพลีพอแล้วหากไม่ถอย ใจยังสู้นี้ เวลาเรามาพักนี้เราถึงจะรู้เรื่อง ทางจิตบังคับด้วยคำบริกรรมพุทโธ ๆ เอาให้ถึยบไม่ยอมให้ปรุงเลย แน่วอยู่นั้นบังคับอยู่นั้นเอาจริงเอาจัง บังคับให้เข้าสมาธิมันก็ไม่ยอมเข้า บังคับ ๆ แต่เพราะมันเคยอยู่แล้ว บังคับไม่นานมันก็ค่อยสงบตัวเข้ามา ๆ แน่วลงไป พอแน่วลงไป โอ้ย เหมือนกับว่าถอดเสื้อถอดหมาม กำลังวังชาความสุขความสบายไม่ทราบมาจากไหน ชานไปหมดทั่วสรรพางค์ร่างกาย ไม่ว่าแต่ส่วนจิตใจนะ ลงไปอยู่ขนาดนั้นแล้วยังต้องได้บังคับอยู่นะไม่ใช่ว่าจะ

ปล่อยให้อยู่เฉยๆ พอเรารามือสั๊กหน่อยพุดง่าย ๆ มันจะถอนออกมาไปทำงานอีก จึงต้องบังคับไว้ จนกระทั่งมันมีกำลัง รู้สึกว่ามีกำลัง เอ้อ เหมาะแล้วที่นี้ พอปล่อยมันตีตึ้งเลยนะ ตึ้งใส่งานนะไม่ใช่ตึ้งใส่ไหน พอตีตึ้งก็พันกันเลยกับงาน ที่นี้สำคัญนะมันเหมือนเอาคมลงละที่นี้ พิจารณาไม่นานนะขาดสะบั้น ๆ ไปเลย

นั่นละสมาธิจึงเป็นของสำคัญมาก ต้องพักไม่พักไม่ได้ ถึงเวลาที่ควรพัก อึดหิวเมื่อไหร่จะตายแล้ว เราจะเห็นตั้งแต่ว่าผลของงานเกิดขึ้นจากการทำงานอย่างเดียว ไม่ได้คิดถึงเรื่องการพักผ่อนเพื่อเอากำลังวังชาที่จะต้องไปประกอบงานต่อไปอีก มันไม่ได้ พักผ่อนนอนหลับรับประทานอาหาร มันจะหมดไปเพราะการรับประทาน เสียไปเท่าไรหมดไปเท่าไรก็ให้หมดไป เวลาหมดไปเท่าไรก็ให้หมดไปเวลานั้น เพื่อกำลังของร่างกายที่จะควรแก่การทำงานต่อไปอีก นี่ก็เหมือนกันเพื่อกำลังของจิต กำลังของธาตุขันธ์ที่จะต่อสู้กับกิเลสอาสวะต่อไปอีก ต้องได้พักให้มีกำลัง

เมื่อจิตมีกำลังด้วยสมาธิพักสบายแล้วออกไปพิจารณานี้ เหมือนกับว่าปัญญานั้นมันเหมือนกับมิดที่ได้ลับหินเรียบร้อยแล้ว เจ้าของก็มีกำลังวังชา มิดก็มิดเล่มนั้นแหละไม้ท่อนนั้นแหละ คนคนนั้นแหละ แต่ว่ามิดก็ได้ลับแล้ว ลับหินเรียบร้อยแล้ว คนก็มีกำลังแล้ว ฟันลงไปไม่กี่ก็ไปกรอกขาดสะบั้นไปเลย สติปัญญาอันนี้ก็เหมือนกัน พอได้กำลังแล้วก็ออกพิจารณา ไม่นานนะขาดสะบั้น ๆ ไปเลย นั่นเห็นคุณค่าของสมาธิ จิตหมุนตัว ๆ

นี่พุดถึงขั้นของใจก็ละเอียดเป็นลำดับ ๆ กิเลสก็ละเอียดตาม ๆ กันไป สติปัญญา ก็ละเอียดตามกันไป มันพอ ๆ กันนั่นแหละ ถึงจะเป็นสติปัญญาเหมือนน้ำไหลรินก็ตามแต่ไหลรินแบบไม่ขาดโผน ชั้นพิจารณานามธรรมพวกเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พิจารณาเรื่องอวิชชาเนี่ย มีแต่ความละเอียดของปัญญาทั้งนั้น จะพิจารณาแบบปุบปับ ๆ เหมือนอย่างพิจารณาร่างกายนี้มันไม่ได้ มันก็บอกในตัวของมันเอง รู้เอง เหมือนเขาตากไม้ นั่น เวลามันหยาบก็ขวานพาดลงไปเหมือนกับจะฟันทิ้ง พอถึงขั้นละเอียดแล้ว เอากระบไสแคร์ ๆ เอามัดไปฟันไม่ได้เสียหาย นี่เหมือนกันขั้นของจิตที่ควรแก่มัชฌิมาปฏิปทา คือสติปัญญาขั้นใด มันก็บอกกันเองรู้กันเองในตัวเรา เอาจนขาดทะลุไปหมด

อะไรก็ตามถ้ามันพอแล้วมันปล่อยทั้งนั้นแหละ ถ้ายังไม่ปล่อยไม่พอ ถ้ามันอึดตัวแล้วปล่อย การพิจารณาร่างกายนี้ก็เหมือนกัน อสุภะอสุภังก็พาดลงไปให้มันแตก เมื่อมันพอแล้วมันก็ปล่อยของมัน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันอยู่ด้วยกันนั่นแหละ มันไม่อยู่ที่ไหน สัญญาความหมายนี้ก็เหมือนกัน มันออกมาจากไหน ออกมาจากจิตมัน ก็ไปหลอกจิตนั่นแหละ สังขารปรุงขึ้นมาจากจิตก็ไปหลอกจิตนั่นแหละ เพราะเป็น

สังขารเครื่องมือของอวิชชา เป็นสัญญาเครื่องมือของอวิชชามันจะไม่หลอกจิตได้ยังไง มันก็ต้องหลอกจิต ถ้าสติปัญญาไม่ทันก็ต้องหลงมัน

เพราะฉะนั้นจึงต้องแยกต้องแยะด้วยสติปัญญาไม่หยุดไม่ถอย หลายครั้งหลายหนมันก็เข้าใจ มันก็อึดตัวอีก อึดตัวทางรูปแล้วก็อึดตัวทางนามธรรม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อึดตัวปล่อยๆ มันมีอะไรอีกมันยังไม่อึดตัว ก็มีแต่จิตกับอวิชชาที่พันกันอยู่นั้น เราก็มารู้ นั่นแหละเราถึงเห็นความละเอียดของกิเลส เมื่อเข้าถึงขั้นอวิชชาล้วนๆ แล้ว ไม่มีอะไรจะละเอียดยิ่งกว่าอวิชชาข้างนี้เลย อวิชชาร้องเพลง เหมือนกับเราไปนอนอยู่ในถ้ำเสือ เสือกระหึ่มๆ คำราม จะกัดหัวกินยังว่าเขาร้องเพลงให้ฟัง

อวิชชาเหมือนกับเสือโคร่งตัวหนึ่ง ยังไปหมอบราบกับมันรักมันสงวนมันจนได้ เพราะความละเอียดของกิเลส จอมกษัตริย์แท้ๆ ก็คืออวิชชา แต่มันก็ทนสติปัญญาไปไม่ได้ เพราะสติปัญญาขั้นนี้แม้จะยอมรับว่าจิตนี้ละเอียด จิตนี้ผ่องใส จิตนี้่องอาจ จิตนี้เป็นเรา เป็นของเราอยู่ในขั้นนี้ก่อนก็ตาม แต่ความที่วามหาสติมหาปัญญานั้นจะไม่สนใจ ทั้งรักษาทั้งระมัดระวังทั้งสังเกต

เมื่ออวิชชามันก็เป็นสมมุติอยู่แล้ว ทำไมความเคลื่อนไหวของสมมุติอันละเอียดนั้น มันจะไม่มาสัมผัสกับสติปัญญา ซึ่งจิตซึ่งจ้องซึ่งพิจารณาสังเกตสังกาทอยู่ตลอดเวลาได้เล่า มันก็ต้องจับกันจนได้ เมื่อจับได้แล้วจิตมันก็หมุนตัวเข้าไปตรงนั้น หรือสติปัญญาก็หมุนตัวเข้าไปตรงนั้น พอหมุนตัวเข้าไปตรงนั้น อันนั้นก็เป็เป้าหมายของการพิจารณาเช่นสภาวะธรรมทั้งหลาย ที่นี้มันจะทนได้หรือ มันก็แตกกระจายเท่านั้นเอง เมื่อแตกกระจายไปแล้วมันก็อึดตัวที่นี้

ที่นี้อึดตัวครั้งสุดท้ายอึดตัวจากการพิจารณาทางรูป อึดตัวจากรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสแล้วยังไม่แล้ว อึดตัวในการพิจารณารูปกายของเราอีก อึดตัวในการพิจารณาเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณอีก เมื่อรอบคอบรอบตัวแล้วก็อึดตัวๆ มันก็ไปยังอยู่จิตล้วนๆ กับอวิชชา ตัดแล้วสะพานไม่มีทางออกแล้ว ทางไหนก็ออกไม่ได้ ออกทางเวทนา สัญญา สังขาร ญาณก็ออกไม่ได้ เพราะรู้เท่าทันแล้ว

เหมือนกับตัดสะพานลงไป ออกทางรูป เสียง กลิ่น รส ยิ่งห่างไกลไปมากไม่ต้องพูดไปเลย เพราะมันขาดเข้ามาๆ ก็เหลือแต่ตัวอวิชชา มันไม่มีที่หลบที่ซ่อนที่นี้ มันก็เด่นดวงอยู่นั้นแหละ เพราะถูกเปิดเผยออกหมด รูปก็เปิดออกมันปกคลุมหุ้มห่ออยู่นั้นด้วย รูปก็เปิดออกด้วย เวทนา สุข ทุกข์ เจษๆ ก็เปิดออกๆ เวทนาส่วนหยาบส่วนละเอียดเหล่านี้ ส่วนละเอียดสุดมันยังมีอยู่ในอวิชชา เมื่อเปิดอวิชชาออกเมื่อไรมันก็ออกได้ อวิชชายังมีอยู่เวทนานั้นยังมี มันก็เปิดเข้าไป สัญญา สังขาร ญาณ เปิดเข้าไปๆ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายเปิดอวิชชาออก เมื่อเปิดอวิชชาออกแล้วเวทนาจ็หมด

เพราะฉะนั้นเรากล้าพูด ผิดหรือถูกก็แล้วแต่ แต่เป็นความถนัดเป็นความ
ประจักษ์ในจิตใจ เราพูดถึงเรื่องพระอรหันต์ผู้ท่านสิ้นกิเลส เราไม่พูดถึงเรื่องเราซึ่ง
เท่ากับหนูตัวหนึ่ง พระอรหันต์มีเวทนาที่ไหนในจิต เวทนาไหนก็ตามไม่มีในจิตของพระ
อรหันต์ นั่นละอิมตัวที่นี้ เมื่ออิมตัวแล้วจิตก็ไม่หลงจิต ไม่หลงสิ่งใดแล้วยังไม่หลงความ
บริสุทธิ์อีก เมื่ออิมตัวแล้วอยู่จึงเรียกว่าอิมตัว ไม่ควาโน้นไม่ควานี้ ไม่หิวไม่โหย เป็น
ชั้น ๆ เข้าไป อิมตัวเป็นชั้น ๆ ปล่อยวางเข้าไป อิมตัวในสภาพใดสิ่งใดก็ปล่อยตัวเข้ามา ๆ
จนกระทั่งวาระสุดท้ายอิมตัวในจิตและอวิชชา ปล่อยได้เต็มที่แล้ว หมดปัญหาที่จะพูด
ต่อไป

นั่นละความปลดปล่อยทุกซั่ทั้งหลาย ปลดปล่อยกันตรงที่อวิชชาสิ้นสุดยุติลงไป
ด้วยอำนาจของมหาสติมหาปัญญาศรัทธาความเพียร เรียกว่าสายฟ้าแลบหรือว่าอาวุธที่
ทันสมัยที่สุด ยุติกันลงตรงนั้น ที่นี้อยู่ไหนก็อยู่ มันหมดเรื่องสมมุติภายในหัวใจแล้วอยู่
ก็ว่ากันไป ไปก็ว่ากันไป มีดแจ้แก่นั้นแหละ ปีเดือน วันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ
พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ ชวด ฉลู ขาล เถาะ มะโรง มะเส็ง เห็นไปอย่างนั้นเหมือนบ้า ว่าแต่ไม่
หลงก็จะเป็นอะไรไป ว่าด้วยหลงด้วยเข้าทำอะไร

นั่นแหละจิตตั้งแต่ล้มลูกคลุกคลานมาโดยลำดับลำดับดา แพบล้มแทบตาย แทบจะ
ไม่เป็นผู้เป็นคน แทบจะเสียผู้เสียคน เพราะกิเลสตัณหาอาสวะมันเหยียบย่ำทำลาย แต่
เพราะความมุมานะของเราผู้เป็นนักปฏิบัติ มันพันวิสัยของเราไปไม่ได้ ขอให้จริงจัง
เถอะ ธรรมพระพุทเจ้าไม่มีปัญหาแล้ว กับคำว่ามัจฉิมานี้ที่จะแก้กิเลสตัวใดไม่ได้ไม่มี
ปัญหา มัจฉิมาทุกประเภทสามารถแก้กิเลสได้ทุกประเภทของกิเลส ไม่มีกิเลสตัวใดจะ
มีความฉลาดแหลมคมและเหนือสติปัญญาที่เป็นมรรคนี้ไปได้ จึงเรียกว่ามัจฉิมา
แปลว่าความเหมาะสมในการแก้กิเลสทุกประเภท เราแปลด้วยความถนัดใจเรา

ทุกซั่ขนาดไหนก็มีเวลาปลดปล่อยได้การประกอบความพากเพียร มีที่ยุติกัน
ระดับดับกัน และดับไปตลอดสายด้วยไม่มีอะไรเหลือ ภาระภารังอะไรที่เราแทบล้มแทบ
ตายมาก็มีที่ปลดที่ปล่อย มีที่ยุติกันได้สบาย งานของโลกมีที่ไหนที่จะให้มีเวลาหยุดยั้ง
จนกระทั่งวันตายงานก็ยังไม่สิ้นสุด ตายจากการจากงาน ตายจากเพื่อนฝูง ตายจากพ่อ
จากแม่ญาติวงศ์สามีภรรยา ตายจากสังขารร่างกาย ตายไปทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านี้ยังไม่เสร็จ
ไม่สิ้นจะว่าไง แต่งานอันนี้เป็นงานที่เสร็จสิ้นลงได้ งานปราบกิเลสนี้มีทางสุดสิ้น มีเวลา
สุดสิ้นลงได้ เมื่อกิเลสมันราบลงหมดไม่มีกิเลสใดเหลืออยู่ภายในจิตใจแล้ว งานนั้นก็
หมดไป ท่านจึงเรียกว่า วุสิต พุระหมุจริย แปลว่า เสร็จงาน พุดง่าย ๆ ว่าอย่างนี้เลย
เสร็จงาน

การประพฤติพรหมจรรย์ก็คือการต่อสู้กับกิเลสนั่นเอง งานคือการต่อสู้กับกิเลส

เสร็จสิ้นลงไปแล้วเพราะกิเลสมันดับหมดแล้ว ตายหมดแล้ว หมอบราบแล้ว การประกอบความเพียรของท่านเพื่อวิหารธรรม ความอยู่สะดวกสบายระหว่างชั้นธัมมจักขุวัตน์นั้นมันเป็นตามอัธยาศัยของแต่ละองค์ๆ อันนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องของกิเลส ทำไปอย่างนั้น ละจะว่าไง ก็เหมือนการกินอยู่หลับนอนธาตุชั้นธัมมจักขุวัตน์ของเราแหละ เมื่อยังไม่ตายก็ต้องมีการกินอยู่หลับนอนเป็นธรรมดาอย่างนี้ มันเป็นเรื่องของเราที่จะต้องปฏิบัติ เพราะเป็นสิ่งที่เรารู้อยู่กับตัวทุกคนๆ ว่าควรนอนควรพักผ่อน ควรกินควรดื่ม ควรยืนควรเดิน มันรู้ด้วยกันทุกคน ที่เป็นความจำเป็นจะต้องปฏิบัติต่อชั้นนี้อย่างไร นั่นท่านก็รู้อย่างนั้นเหมือนกัน ในการปฏิบัติต่อชั้นธัมมจักขุวัตน์ระหว่างชั้นธัมมจักขุวัตน์ที่ครองตัวอยู่ด้วยกัน ยังไม่สลายตัวไป ต้องปฏิบัติอย่างนั้น แต่ว่าภาระอันใหญ่หลวงที่เคยกดถ่วงจิตใจมาเป็นเวลานานและหนักอึ้งยิ่งกว่าสิ่งใดๆ นั้น ท่านปลดเปลื้องลงได้แล้วไม่มีสิ่งใดเหลือ

เราก็เอาซีเราเป็นนักรบไม่ใช่หนักหลบ รบจริงๆ เอาจริงเอาจัง ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ เรื่องมรรคผลนิพพานไม่ต้องสงสัย สงสัยไปหาอะไร ธรรมพระพุทธรเจ้าทุกบททุกบาทสอนเพื่อมรรคผลนิพพานทั้งนั้น ไม่ได้สอนเพื่อโมฆะนี่นะ เราสงสัยไปไหน ความสงสัยนั้นเป็นเรื่องของกิเลสมาหลอกเราต่างหากนี่นะ เอาซีเอาให้มันชิครัทธาเชื่อต่อมรรคต่อผล เชื่อต่อความสามารถของตัวเองซี วิริยะเพียรเข้าไป ฉันทะความพอใจ จิตตะให้จิตรอบตัวอยู่นั้น ฝักใฝ่รักความเพียร วิมังสาใคร่ครวญพิเคราะห์พิจารณา อย่าทำแบบเชื่อๆ ซ้ำๆ หาสติปัญญาไม่ได้ไม่เกิดประโยชน์ กิเลสหัวเราะ เอาแค่นี้ละ ต่อไปนี้ให้ท่านปัญญาอธิบายให้หมู่เพื่อนฟัง
